

Kişiler Arası Tepkisellik İndeksi: Empatinin Çok Boyutlu Ölçümü

Alper Engeler*, L. İlhan Yargıç**

* Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Uygulamalı Psikoloji AD., Gölköy/Bolu

** İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Psikiyatri AD., Çapa/İstanbul

Tel: +903742541296

E-mail: engelera@hotmail.com

ÖZET

Amaç: Bu çalışmanın amacı empatinin farklı boyutlarını ölçen ve dört alt ölçekten oluşan Kişiler arası Tepkisellik İndeksi'nin Türkçe versiyonunun güvenilirliğini ve psikometrik niteliklerini göstermektir.

Yöntem: İki üniversitede kayıtlı lisans öğrencilerine Kişiler arası Tepkisellik İndeksi uygulandı. Pilot çalışmalardan sonra ana çalışmaya geçildi. Çalışmaya 214 gönüllü lisans öğrencisi katıldı [95 erkek, 116 kadın, 3 katılımcı cinsiyetini belirtmemişti]. Öğrencilerin çoğu bekardı [%98.1] ve yaşları 18 ilâ 27 arasındaydı [M=20.96, SD=1.52]. Kişiler arası Tepkisellik İndeksi'nin alt ölçeklerinin iç tutarlılığı [standart madde alfa], maddeler arası korelasyon ortalaması hesaplandı ve madde analizi yapılarak düzeltilmiş madde-toplam korelasyonları bulundu. Ölçeklerin ön geçerliliğini göstermek amacıyla ölçek skorlarının cinsiyetle ve birbirleriyle olan korelasyonları değerlendirildi. Ölçeklerin test-tekrar test güvenilirliği için Kişiler arası Tepkisellik İndeksi lisans öğrencilerinden oluşan başka bir örnekleme [n = 40] 20–24 gün arayla iki kere uygulandı ve test-tekrar test korelasyonları bulundu.

Bulgular: Dört alt ölçeğin de alt iç tutarlılıkları tatmin ediciydi [.60–.76]. Maddeler arası korelasyonlar ortalamaları alt ölçeklerin homojen yapıda olduğunu göstermekteydi [.17–.32]. Madde analizine göre görece zayıf performans gösteren üç madde bulundu. Ancak düzeltilmiş madde toplam korelasyon ortalamaları tüm alt ölçekler için yüksekti [.32–.49]. Ölçek skorlarının birbirleriyle olan korelasyonları literatürle uyum içindeydi. Kısa süreli test-tekrar test korelasyonları da kabul edilebilir seviyede idi [.66–.80].

Tartışma ve Sonuç: Bulgulara göre Kişiler arası Tepkisellik İndeksi'nin alt ölçekleri mükemmel psikometrik nitelikler göstermektedir. Göreceli olarak zayıf çalışan üç madde bulunmakla birlikte, bu maddeler de alt ölçeklerin bütününe katkıda bulunmaktadır. Ayrıca alt ölçeklerin birbirleriyle ve cinsiyetle olan ilişkisi beklendiği gibi ve literatürle uyum içindedir. Ölçeğin daha ileri geçerliliği ve faktör yapısı gelecekteki çalışmalarda gösterilebilir.

Anahtar Kelimeler: IRI, empati, bilişsel, duygusal

ABSTRACT

Interpersonal Reactivity Index: Measurement of Empathy Multidimensionally

Objective: The purpose of that study is to report reliability and psychometric properties of Turkish version of Interpersonal Reactivity Index that consists of four subscales and measures of different dimensions of empathy.

Method: Undergraduate students who are registered in two colleges received Interpersonal Reactivity Index. After pilot testings, Interpersonal reactivity Index were given 214 volunteered undergraduate student [95 men, 116 women, 7 neglected their gender]. Majority of them was single [%98.1] and their age were between 18 and 27 [M = 20.96, SD = 1.52]. Mean inter-item correlations and internal consistencies [Standardized item alphas] of subscales of Interpersonal Reactivity Index was computed and corrected item total correlations was reported based on item analysis. Inter-correlations of subscales and their correlations with gender are reported to evaluate their preliminary validity. In order to assess test-retest reliabilities of the four subscales, an independent sample of undergraduate students [n=40] completed Interpersonal reactivity Index twice with the interval of 20-24 days and test-retest reliabilities computed.

Findings: Internal consistencies of all four subscales were satisfactory [.60–.76]. Mean inter-item correlations showed that subscales had homogenous content [.17–.32]. In item analysis, three items revealed relatively poor performance. However, means of corrected item-total correlations was high for all subscales [.32–.49]. Inter-correlations of subscales were consistent with the literature. Test retest correlations were in acceptable range [.66–.80].

Discussion and Conclusion: Subscales of Interpersonal Reactivity Index had excellent psychometric properties. Although three items performed relatively poorly, these items contributed the whole subscales. In addition, intercorrelations of subscales and their correlations with gender were consistent with expectancies and the literature. Further validation of Interpersonal reactivity Index and its factor structure can be subject of prospective studies.

Keywords: IRI, empathy, cognitive, emotional, Turkish

GİRİŞ

Empati en geniş tanımlamasıyla başka kimsenin davranışlarına olan tepkilerine işâret etmektedir (Davis 1983). Empati normâl kişilikte olduğu kadar psikopatolojik kişilikte de önem taşıyan psikolojik yapılardan biridir. Empatinin temel olarak iki ayrı tanımlaması yapılmıştır: kognitif (bilişsel) empati ve emosyonel (duygusal) empati. Bilişsel empati sosyal yetenekleri ve sosyal algılama becerisini içeren entelektüel bir süreçtir. Buna karşılık duygusal empati başka kimselerin duygularına benzer şekilde tepkide bulunmayı içeren daha temel yapıdaki empatiyi tanımlamaktadır (Davis 1983, Mehrabian ve ark. 1988). Bu iki empati boyutunun ayrı ayrı tesbit edilememesi durumunda bunların kişiler arası ilişkilere katkısı veya birbiriyle olan etkileşimi tahmin edilemez.

Empatik kişiler diğer kimselerden bazı karakteristikleri açısından farklılaşırlar. Duygusal empatisi yüksek kişiler başkalarının ifâdelerine daha fazla fizyolojik (kalb vuruş sayısının artması gibi) tepkide bulunurlar, yüz ifâdeleri gözlemlenen olaylara göre daha çok değişiklik gösterir, empatik kişiler daha yardımseverdirler, daha toleranslı ebeveyn olabilirler, çocukları ile daha çok vakit geçirir, daha çok sevgi gösterirler (inceleme için bkz. Mehrabian ve ark. 1988). Duygusal empati mesleğe göre farklılık gösterir; psikoloji ve psikiyatri öğrencilerinin empati skorları diğer branşlara göre daha yüksektir, duygusal empati ile saldırganlık arasında negatif korelasyon varken, ahlâkî değerlerle pozitif korelasyon vardır, empatik kişiler sosyal değerlere daha fazla önem verir, heyecanları genel olarak daha kolay ifâde edebildiklerinden nörotisizm skorları daha yüksek çıkabilir, daha içedönük olabilirler (Mehrabian ve ark. 1988). Duygusal empati patlayıcı tarzda şiddet riski, öfke-saldırganlık, şiddet eylemleri ve duyguları ile anlamlı olarak negatif korelasyon göstermektedir (Mehrabian 1997).

Genellikle empati ölçekleri ya tek boyutludur ya da tek bir empati skoru elde edilmesine olanak tanır. Bu ölçekler sadece duygusal veya sâdece bilişsel empatiyi ölçmektedir.

Empatinin çok boyutlu olduğuna dâir giderek artan derecede bir fikir birliğinin ortaya çıkması nedeniyle Davis (1980) dört faktörlü Kişiler Arası Tepkisellik İndeksi'ni (IRI) geliştirdi. Nihâî olarak 28 maddeden oluşan IRI, dört farklı empati boyutunu ölçmekteydi: perspektif alma (PT),

empatik düşünce (EC), fantezi ölçeği (FS) ve kişisel rahatsızlık (PD). Bu empati alt ölçekleri görece olarak birbirinden bağımsız ayrı bireysel nitelikleri belirlemektedir (Davis 1980). Perspektif alma kişinin kendini başkasının yerine koyma, onların bakış açısından bakabilme ve başkalarının bakış açısını kabûl edebilmeye işâret etmektedir (Davis 1980, 1983). Perspektif alma bilişsel empati boyutuna karşılık gelmektedir ve bilişsel empati ölçekleriyle daha yüksek korelasyon göstermektedir. Empatik düşünce alt ölçeği başkalarının tâlihsizliklerine karşı duyulan sempati, yakınlık, sıcaklık gibi hisleri belirlemektedir ve duygusal empatiye karşılık gelmektedir. Fantezi alt ölçeği ise kişinin oyunlar, romanlar veya filmlerdeki hayâlî kahraman veya karakterlerin yerine ne derece koyabildiğini ve anlayabildiğini ölçmektedir. Kişisel rahatsızlık gergin kişiler arası ilişkilerde kişinin duyduğu anksiyete ve rahatsızlık hislerine atıfta bulunmaktadır. Fantezi ölçeği ve empatik düşünce duygusal empati ile önemli korelasyon göstermektedir. Kişisel rahatsızlık ölçeği ise duygusal empati ile daha düşük korelasyon vermekte ve bilişsel empati ile negatif korelasyon vermektedir (Davis 1980 ve 1983).

Perspektif alma yeteneğine sâhip kişiler başkalarını daha iyi anlayabilir ve onların davranışlarını kestirebilirler. Bu nedenle perspektif alma yeteneğine sâhip olmak sosyal fonksiyonda bulunma ile ilişkili olmalıdır. Düşük perspektif alma ise yetersiz sosyal fonksiyona işâret etmektedir. Davis (1983) yapmış olduğu çalışmasında gerçekten perspektif alma ile bozuk sosyal fonksiyon arasında negatif ilişki bulmuştu. Perspektif alma aynı zamanda daha yüksek öz güven ile de pozitif yönde ilişkilidir. Fantezi eğilimi genellikle başka psikolojik yapılarla yüksek korelasyon göstermemektedir. Çünkü hayâlî olan durumlarda kişinin gösterdiği beceri ile gerçek durumlar arasında bir ilişki yoktur. Bununla beraber, Davis (1983) çalışmasında fantezi eğilimi ile utangaçlık, sosyal anksiyete ve yalnızlık arasında orta dereceli pozitif korelasyonlar olduğunu ancak bunun sadece erkekler için geçerli olduğunu tesbit etti. Bunun dışında yüksek fantezi eğilimi ile sözel zeka arasında da pozitif bir korelasyon bulunmaktaydı. Duygusal empatiyi ölçen empatik düşünce arzulanmayan kişiler arası tutumlarla negatif yönde ilişkilidir. Utangaçlık ve anksiyete ile bir dereceye kadar ilişkili olan empatik düşünce kendini beğenmişlik ve egoizmle negatif korelasyon göstermekteydi (Davis 1983). Özetle duygusal empa-

tisi yüksek olan insanlar arzulanmayan karakteristikleri göstermezler, ancak bir dereceye kadar utangaç ve endişeli olabilirler. Kişisel rahatsızlık ise sosyal fonksiyon ile negatif korelasyon göstermektedir. Çünkü anksiyete ve kişiler arası ilişkilerde rahatsızlık hisleri mükâfatlandırıcı sosyal ilişkilerin önüne geçer. Kişisel rahatsızlık skorları aynı zamanda düşük özgüven ile de ilişkilidir. Gerçekten yüksek kişisel rahatsızlık skorlarının yüksek sosyal işlev bozukluğu ile ilişkili olduğu ve daha düşük sosyal yeterliliğe işaret ettiği literatürde gösterilmiştir. Ayrıca kişisel rahatsızlık anksiyete, korku ve utangaçlık ile de önemli pozitif korelasyonlar göstermektedir (Davis 1983).

Bilişsel ve duygusal empati heteroseksüel ilişkilerde duyarsızlık, güvenmezlik ve sâhiplenme gibi negatif davranışla negatif korelasyon gösterirken sıcaklık, iyi iletişim kurma, iyimser bakış açısına sâhip olma ve sükûnet (sâkinlik) gibi pozitif davranışlarla pozitif korelasyona sâhiptir. Değerler bilişsel empati için daha kuvvetli ve tutarlıdır (Davis ve Oathout 1992). Davis ve Oathout ayrıca empatik eğilimlerle davranışlar arasındaki ilişkinin dışsal faktörlerin varlığında ne şekilde değişim gösterdiğini incelediler. Karşıt cinsle olan ilişkide bir anksiyete yaşıyor ise bu korelasyonlar düşmekteydi, yani anksiyete mevcudiyetinde empatik eğilimlerle davranışlar arasındaki bağ zayıflamaktaydı.

Davis ve arkadaşları (1994) empatinin kalıtsal olup olmadığını incelediler. Empatik düşünce ve kişisel rahatsızlık için kalıtsal temel olduğu görülmekteydi. Ancak perspektif alma için kalıtsal yatkınlık bulunamamıştı. Bununla beraber, madde bazında yapılan analiz bazı perspektif alma maddelerinin de kalıtsal temeli olduğunu göstermekteydi.

Empati eksikliği kişilik problemleriyle ilişkili olabilir. Meselâ Narsisistik Kişilik Bozukluğu olan kişiler empati konusunda yetersizlik gösterirler (DSM-IV, American Psychiatric Association, 4. baskı, 1994). Empati eksikliği psikopatının ana karakteristiklerindendir (Harpur ve ark. 1988). Psikopati skorları adli popülasyonda empati ile negatif korelasyon göstermektedir (Sandoval ve ark. 2000). Ancak psikopatların empati yetersizliği gösterdiğini ortaya koyamayan çalışmalar da vardır (Book ve Quinsey 2004). Benzer şekilde, Williams ve Paulhus (2004) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada, duygusal ve bilişsel empati skorlarının psikopati ile negatif korelasyon göstermediğini bulmuşlardır. Reise ve Wink (1995) ise psikopati ile empatinin pozitif korelasyon gösterdiğini buldular. Antisosyal Kişilik Bozukluğu da empati eksikliği ile ilişkilidir (Widiger ve ark. 1996), ancak bu korelasyonlar orta derecedir. Suçlular üzerindeki çalışmalar da çelişkili sonuçlar vermektedir. Cinsel suçlular üzerinde yapılan çalışmalar birbiriyle tutarlı ol-

mayan sonuçlar vermiştir. Bazı çalışmalarda cinsel suçlularda empati eksikliği belirlenmiş, bazı çalışmalarda ise empati eksikliği tesbit edilememiştir (inceleme için, Co-vell ve Scalora 2002, Geer ve ark. 2000).

IRI'nin iki alt ölçeği (Empatik düşünce ve perspektif alma) daha önce Türkçe'ye çevrilmiş ve çalışılmıştır. Fantezi ölçeği ve Kişisel rahatsızlık çalışılmamıştır (Kumru 2002). Ergenler üzerinde yapılan bu çalışmada empatik düşünce ölçeğinden üç, perspektif alma ölçeğinden bir madde iç tutarlılığı artırmak amacıyla çıkarılmıştır. Sadece Cronbach alfa rapor edilmiş, başka diğer hiçbir güvenilirlik değeri verilmemiştir. Perspektif alma ve empatik düşünce alt ölçeklerinin iç tutarlılıkları Davis'in (1983) bulduğundan gö-reli olarak daha düşük bulunmuştur [sırasıyla .54 ve .56].

Bu çalışmanın amacı üniversite popülasyonunda IRI'nin psikometrik niteliklerini ve güvenilirliğini göster-mektir. Alt ölçeklerin kadın erkek ayrı ayrı interkorelas-yonları ve cinsiyet farklılıkları ölçeğin geçerliliğini göster-me amacıyla rapor edilmiştir. Alt ölçeklerin psikometrik ni-telikleri ölçeğin orijinalindeki değerlere yakın olmalı veya kabûl edilebilir sınırlar içinde olmalıdır. Ölçeklerin interko-relasyonlarının da Davis (1980 ve 1983) tarafından rapor edilenlerle uyum içinde olması gerekmektedir. Türkiye'de başka empati ölçekleri tercüme edilmiş ve çalışılmıştır (Ak-koyun 1988), ancak empatiyi çok boyutlu olarak ölçen ve farklı empati skorlarının alınması olanak veren bir ölçek bulunmamaktadır. Bu çalışmada IRI'nin tüm alt ölçekleri çalışılmış ve farklı güvenilirlik değerleri rapor edilmiştir.

YÖNTEM

Bu çalışmada IRI'nin psikometrik nitelikleri klinik olma-yan bir popülasyonda gösterildi. Ayrıca test-tekrar test güve-nilirliği rapor edildi. Güvenilirlik çalışması yapılmadan önce alt ölçekler dört ayrı pilot çalışmada test edildi. Pilot çalışma-ların amacı madde analizi sonucunda zayıf performans sergi-leyen maddelerin düzeltilerek psikometrik niteliklerinin ge-liştirilmesidir. Bu nedenle her bir pilot çalışmadan sonra zayıf bir şekilde çalışan maddeler anlamı değiştirilmeksizin farklı şekilde yeniden yazıldı ve bir sonraki pilot çalışmada tekrar test edildi. Bu yöntem daha muhafazakâr bir stratejiye işâret etmektedir ve madde kaybının kısmen önüne geçmektedir.

Katılımcılar: Araştırmada kullanılan ölçeklerin güveni-lirlik ve geçerlilik çalışması yapılmadan önce dört ayrı pilot çalışma yapıldı. Tüm pilot çalışmalar, ana çalışma ve test-tekrar test daha önce çalışmaya katılmamış ayrı bir örneklem grubu üzerinde yapıldı.

Pilot çalışmalar: Tüm pilot çalışmalar Abant İzzet Baysal Üniversitesi'ne kayıtlı lisans öğrencileri üzerinde gerçekleşt-irildi. Katılımcıların hepsi Fen-Edebiyat Fakültesi'nde çeşit-li bölümlere kayıtlı lisans öğrencileriydi. Katılımcılar uygun olan ders saatlerinde ve tek oturumda ölçekleri doldurdular.

Dört ayrı pilot çalışma yapıldı. Her bir pilot çalışma sonunda Cronbach alfa hesaplandı ve madde analizi yapıldı. Madde analizine göre zayıf performans gösteren veya çalışmayan maddeler değiştirilerek bir sonraki pilot çalışmada tekrar test edildi. Pilot çalışmalara toplam 156 kişi katıldı [98 kadın, 52 erkek, 6 kişi cinsiyetini belirtmemiştir].

Güvenilirlik-geçerlilik çalışması: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi'nde çeşitli bölümlere ve İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesine kayıtlı lisans öğrencileri araştırmanın popülasyonunu oluşturmaktadır. Katılımcılar ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf öğrencileriydiler. Öğrencilere araştırma hakkında bilgi verildi ve çalışmaya davet edildi. Çalışma gönüllülük esasına göre yapıldı. Ölçekler 219 katılımcıya uygun olan ders saatlerinde ve tek oturumda uygulandı. Beş katılımcı lisansüstü öğrenci olması nedeniyle çalışmaya dâhil edilmedi. Analizler 214 lisans öğrencisi üzerinde yapıldı [95 erkek, 116 kadın, 3 katılımcı cinsiyetini belirtmemiştir]. Öğrencilerin çoğu bekâr [98.1%]. Yaşları 18 ilâ 27 arasındaydı [M = 20.96, SD = 1.52].

Test-tekrar test çalışması: Test-tekrar test için 46 katılımcıdan oluşan bir alt gruba ölçekler iki kere olmak üzere verildi. Test-tekrar test çalışmasında beş katılımcı çeşitli alt ölçeklerdeki eksik veri nedeniyle ve bir kişi de yönergeyi anlamadığından çıkarıldı. Toplam 40 katılımcı üzerinde test tekrar test güvenilirliği gösterildi (17 erkek, 22 kadın 1 belirtmeyen). Yaşları 18-29 arasındadır [M=21.51, SD=2.00]. Katılımcıların hepsi bekâr, Eğitim Bilimleri Fakültesi 2 ve 3. sınıf öğrencisiydi. Test-tekrar test aralığı 20-24 gündür.

Ölçekler: Kişiler arası Tepkisellik İndeksi (IRI): Davis'in (1980) Kişiler arası Tepkisellik İndeksi hem bilişsel hem duygusal empatiyi ölçmektedir. IRI 28 maddeden oluşmaktadır. Öz bildirim tarzında ve beş dereceli Likert tipi bir ölçektir ("Başka kimselerin talihsizlikleri genellikle beni büyük ölçüde rahatsız etmez" 0 = Beni iyi bir şekilde tanımlamıyor, 4 = Beni çok iyi tanımlıyor). IRI her biri 7 maddelik dört alt ölçeğe ayrılmaktadır. Her bir alt ölçek empatinin farklı veçhelerini ölçmektedir: "Perspektif alma" (PT), "empatik düşünce" (EC), "Kişisel rahatsızlık" (PD) ve "Fantezi" (FS) isimli alt ölçekler empatinin çok boyutlu olarak incelenmesine olanak tanımaktadır. EC alt ölçeği başkalarının gözlemlenen deneyimlerine karşı duyulan yakınlık, sıcaklık gibi duygusal tepkileri ölçmektedir ("Başka kimselerin problemleri olduğunda onlar için fazla üzülmem"). PT alt ölçeği başkalarının bakış açısından bakabilmeye işaret etmektedir ("Her sorunun iki yönü olduğuna inanırım ve her iki yönden de bakmaya çalışırım"). FS alt ölçeği kişinin kendini filmlerde, oyunlarda veya romanlarda hayâli kahramanların yerine koyabilme ve duygu ve davranışlarını algılayabilme eğilimini ölçmektedir ("İyi bir film seyrettiğimde kendimi çok kolaylıkla başkarakterin yerine koyabilirim"). PD alt ölçeği ise başkalarının olumsuz deneyimlerine karşı

kişinin hissettiği rahatsızlık ve sıkıntı gibi hislere atıfta bulunulmaktadır ("Âcil durumlarda vesveseli ve rahatsız hissedirim"). Alt ölçeklerin iç tutarlılığı (alfa değerleri) .71'den .77'ye kadardır, test-tekrar test değerleri .62-.71 arasındadır (Davis 1980). Ölçeğin eş zamanlı ve ayırt edici geçerliliği ayrıntılı olarak gösterilmiştir (Davis 1983).

Kısa demografik anket: Katılımcılara kısa demografik anket verildi. Bu anket yaş, cinsiyet, not ortalaması, geçmiş iş deneyimi ve medenî hâl ile ilgili soruların yanı sıra cinsel partner sayısı, ebeveyn yaşı, sigara içme davranışı gibi çeşitli karakteristiklerle ilgili sorular içermektedir.

Uygulama ve yöntem: Ölçekler bir psikolog ve psikiyatr tarafından tercüme edildi ve geri tercümeleri yapıldı. İki akademisyen tarafından kontrol edildi ve son düzeltmeler yapıldıktan sonra pilot çalışmalara geçildi. Pilot çalışmalar sonunda elde edilen formlar ana çalışmada ve test-tekrar test çalışmasında kullanıldı.

Katılımcılara bilgilendirilmiş rızâ formu sözlü olarak okunup açıklandı ve yazılı olarak dağıtıldı. Tüm katılımcılardan bilgilendirilmiş rızâ formu alındı. Katılıp katılmamak konusunda katılımcılar serbest bırakıldı. Katılımcıların dürüstlüğü arttırmak amacıyla bilgilerin kesinlikle gizli tutulacağı ve tüm kayıtların anonim olarak kaydedileceği veri toplanmazdan önce vurgulandı. Bu çalışma American Psychological Association'un (APA) belirttiği etik kurallara uygun olarak yapıldı (American Psychological Association 1992). Araştırmanın genel protokolü, kullanılacak ölçekler ve yöntemi yerel etik komiteler tarafından onaylandı. Çalışmanın yapılacağı kurlardan yazılı olarak izin alındı.

BULGULAR

Pilot çalışma sonuçları: Pilot çalışmalarda (n=31-47) Cronbach α hesaplandı ve madde analizi yapıldı. Alt ölçeklerin ilk pilottan itibaren yüksek α değerine sâhip olduğu görülmüştür. En iyi psikometrik nitelikler son pilot çalışmada elde edildi. Fantezi ölçeği için maddeler arası korelasyon ortalaması (MIC) .29-.39, düzeltilmiş madde-toplam korelasyon ortalaması (MCITC) .46-.57 ve alfa değerleri .74-.83 arasındaydı. Perspektif alma ölçeği için MIC .22-.37, MCITC .36-.54 ve alfa değerleri .61-.79 arasındaydı. Perspektif alma ölçeğinin psikometrik nitelikleri bir pilottan diğeri sürekli bir gelişim göstermişti. Empatik Düşünce ölçeği için MIC .11-.33, MCITC .23-.50 ve alfa değerleri .49-.77 arasındaydı. Empatik düşünce ölçeği ikinci pilot çalışmada yetersiz psikometrik nitelikler göstermişti. Kişisel rahatsızlık ölçeği için MIC .16-.31, MCITC .30-.48 ve alfa değerleri .60-.76 arasındaydı. Son pilot çalışmada alt ölçeklerin çok iyi psikometrik özelliklere sâhip olduğu bulundu.

Kişiler arası tepkisellik ölçeğinin güvenilirliği ve psikometrik nitelikleri: Pilot çalışmaların sonunda ölçeklerin yüksek güvenilirlik değerlerine sahip olduğu görüldükten sonra ana çalışmaya geçildi (n=214). İç tutarlılık (standart madde alfa) dışında, diğer formdaki güvenilirlik değerleri (Maddeler arası korelasyon ortalaması, test-tekrar test, madde analizi) de gösterildi. Tablo 1., 2., 3., ve 4. sırasıyla madde analizi sonuçlarını vermektedir. Analizlerden önce ters olarak kodlanan maddeler yeniden kodlandı.

Kişisel Rahatsızlık ölçeği madde analizi sonuçları: Fantezi ölçeğinde bir madde görel olarak zayıf şekilde ça-

Tablo 1. Fantezi ölçeği madde analizi sonuçları

MADDE	CITC	Madde çıkarıldığında alfa
1.	.30	.7704
5.	.50	.7354
7. (R)	.42	.7505
12. (R)	.45	.7437
16.	.65	.6977
23.	.57	.7172
26.	.51	.7311

(R): Ters olarak kodlanan maddeler,
CITC: Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu

Tablo 2. Perspektif alma ölçeği madde analizi sonuçları

MADDE	CITC	Madde çıkarıldığında alfa
3. (R)	.49	.6646
8.	.32	.7051
11.	.47	.6737
15. (R)	.22	.7462
21.	.46	.6735
25.	.50	.6604
28.	.60	.6392

(R): Ters olarak kodlanan maddeler,
CITC: Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu

Tablo 3. Empatik düşünce ölçeği madde analizi sonuçları

MADDE	CITC	Madde çıkarıldığında alfa
2.	.40	.6202
4. (R)	.30	.6473
9.	.38	.6267
14. (R)	.38	.6267
18. (R)	.49	.5919
20.	.38	.6249
22.	.27	.6552

(R): Ters olarak kodlanan maddeler,
CITC: Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu

Tablo 4. Kişisel rahatsızlık ölçeği madde analizi sonuçları

MADDE	CITC	Madde çıkarıldığında alfa
6.	.45	.5048
10.	.33	.5533
13. (R)	.16	.6153
17.	.30	.5658
19. (R)	.33	.5553
24.	.44	.5152
27.	.21	.5916

(R): Ters olarak kodlanan maddeler,
CITC: Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu

lışılmaktaydı (Madde 1). Ancak maddenin CITC değeri yüksekti (.30) ve çıkarılması alfa değerini anlamlı ölçüde artırmamaktaydı (.765'den .770'e). Madde 1 hiçbir madde ile negatif korelasyon vermemekteydi. Sadece Madde 7 ile olan korelasyonu düşüktü (.10). Bu madde tüm pilot çalışmalarda da göreceli olarak zayıf performans sergilemişti.

Perspektif alma ölçeğinde ters olarak kodlanan Madde 15 zayıf bir şekilde çalışmaktaydı. Güvenilirlik çalışmasında kabul edilebilir seviyede CITC (.22) vermişti ancak çıkarılması durumunda iç tutarlılık yükselmekteydi (.714'den .746'ya). Madde 15 bir madde ile negatif korelasyon (-.003), bir madde ile de düşük (.05) korelasyon vermemekteydi. Empatik düşünce ölçeğinde hiçbir maddenin çıkarılması alfa değerini artırmamaktaydı. Tüm maddeler çalışmaktaydı.

Kişisel rahatsızlık ölçeğinde Madde 13 düşük madde-toplam korelasyonu göstermemekteydi. Bu madde hiçbir madde ile negatif korelasyon vermemekteydi, ancak üç madde ile düşük korelasyonu vardı (<.10). Maddenin çıkarılması alfa değerini artırmamaktaydı (.597'den .615'e).

IRI'nin psikometrik nitelikleri ve güvenilirliği: Ölçeklerin standart alfa değerleri ve psikometrik nitelikleri hesaplanmıştır. IRI alt ölçeklerinin psikometrik özellikleri Tablo 5.'te verilmiştir.

Alt ölçeklerin iç tutarlılıkları .60'ın üzerindedir. MIC değerleri FS, EC ve PT için .20'nin üzerinde olduğundan ölçekler birimsel (üniter) yapıdadır. MCITC değerleri .30'un üzerindedir. Sadece kişisel rahatsızlık ölçeği .20'den düşük MIC değerine sahipti. Kişisel rahatsızlık alt ölçeği en düşük iç tutarlılığa sahip ölçekti (.60). Ancak bu değer yedi maddelik bir ölçek kabul edilebilir seviyededir. İki yarım test korelasyonları da hesaplanmıştır: FS ölçeğinin Spearman-Brown r=.74, Guttman r=.73, EC ölçeği için Spearman-Brown r=.69, Guttman r=.68, PT ölçeği için Spearman-Brown ve Guttman r=.71, PD ölçeği için Spearman-Brown r=.61, Guttman r=.58 olarak bulunmuştur.

Test-tekrar test güvenilirliği: Ölçekleri kısa süreli test-tekrar test güvenilirlikleri iki uygulama arasındaki

Tablo 5. IRI alt ölçeklerinin güvenilirliği

Ölçekler	MIC	MCITC	CITC Minimum	CITC Maksimum	Alfa
Fantezi ölçeği	.32	.49	.30	.65	.76
Empatik düşünce	.22	.37	.27	.49	.66
Perspektif alma	.28	.44	.22	.60	.73
Kişisel Rahatsızlık	.17	.32	.16	.45	.60

MIC: Maddeler arası korelasyon ortalaması, MCITC: Düzeltilmiş madde-toplam korelasyon ortalaması, CITC: Düzeltilmiş madde-toplam korelasyonu

Tablo 6. IRI ölçeklerinin tanımlayıcı istatistiği ve ölçek skorlarının cinsiyetle ilişkisi

Ölçekler	Kadınlar		Erkekler		Point Biserial r
	M	SD	M	SD	
FS	17.96	5.97	18.11	4.83	.01
EC	22.62	3.55	21.16	3.80	-.20**
PT	18.88	4.87	18.53	4.57	-.04
PD	15.85	4.42	14.54	4.69	-.14*

FS: Fantezi ölçeği, EC: Empatik düşünce, PT: Perspektif alma, PD: Kişisel rahatsızlık

Tablo 7. IRI ölçeklerinin inter-korelasyonları

Ölçekler	Kadınlar				Erkekler			
	FS	EC	PT	PD	FS	EC	PT	PD
FS	-	.30***	-.02	.09	-	.23*	.16	.14
EC		-	.22*	.15		-	.32**	.33***
PT			-	-.07			-	-.12
PD				-				-

* p .05, ** p .01, *** p .001, iki uçlu (two tailed), n=90-93 erkekler, 110-113 kadınlar.

FS: Fantezi ölçeği, EC: Empatik düşünce, PT: Perspektif alma, PD: Kişisel rahatsızlık

korelasyonun hesaplanması ile ve eşlenmiş t testi (paired t test) ile gösterilmiştir (n=40). Ölçeklerin Test-tekrar test korelasyonları .66-.80 arasındadır (p<.0005). Eşlenmiş t testi sonuçlarına göre birinci ve ikinci uygulama arasında FS, EC, PT ve PD alt ölçekleri için anlamlı ortalama farklılığı yoktur (p>.05).

Kişiler arası tepkisellik indeksi'nin geçerliliği: Geçerlilik için ölçek skorlarının cinsiyetle olan ilişkisi ve alt ölçeklerin birbiriyle olan korelasyonu değerlendirilmiştir. Ölçek skorlarının cinsiyetle olan ilişkisi nokta çift serili korelasyonlar ile gösterilmiştir. Cinsiyet yapay kodlanmış değişken olarak girildi (Dummy coded variable, kadınlar=0, erkekler=1). Tablo 6. tanımlayıcı istatistik sonuçlarını ve ölçek skorlarının nokta çift serili korelasyonları vermektedir. Eksik veri nedeniyle n bireysel ölçeklerde farklılaşmaktadır (n=112-113 kadınlar, n=92-93 erkekler).

Empatik düşünce ve kişisel rahatsızlık ölçekleri cinsiyetle anlamlı korelasyonlar vermektedir. Erkekler bu iki ölçekte daha düşük skor almışlardır. Fantezi ölçeği ve perspektif alma açısından nokta çift serili korelasyonlar çok düşük ve anlamsızdır. Kadınlar ve erkekler için ayrı ayrı olmak üzere alt ölçeklerin interkorelasyonları hesaplanmıştır. İnter-korelasyonlar matrisi Tablo 7.'dedir.

FS ölçeği hem kadınlar hem de erkeklerde EC ile anlamlı pozitif korelasyon göstermektedir. FS ölçeğinin diğer alt ölçeklerle korelasyonu anlamsızdır. EC ve PT birbiriyle pozitif korelasyon vermektedir. Ayrıca EC ve PD sadece erkeklerde anlamlı seviyede pozitif korelasyon göstermektedir. PD ölçeği PT ile hem kadınlarda hem de erkeklerde negatif korelasyon vermekle birlikte, anlamlı seviyeye varmamıştır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada kişiler arası tepkisellik indeksinin güvenilirliği ve ön geçerliliği gösterilmiştir. Güvenilirlik katsayıları arasında sık kullanılan istatistiklerden biri test-tekrar test korelasyonudur. Ölçekler değişmez karakteristikleri ölçmekteyse farklı uygulamalar arasında fark olmamalı ve aynı ölçek belli bir zaman aralığı ile iki kere uygulandığında bu iki skor arasındaki korelasyon yüksek olmalıdır. Aslında test-tekrar test güvenilirlikten ziyade değişmezlik (stability: sabitlik) niteliğine işaret etmektedir ve bu nedenle Cronbach (1951) test-tekrar test korelasyonunu değişmezlik katsayısı olarak isimlendirmeyi önermiştir.

Bununla beraber test-tekrar test korelasyonu güvenilirliği belirlemede en yaygın üç yöntemden biri olagelmıştır (Light ve ark. 1990). Test-tekrar test korelasyonu hesaplanması ve gösterilmesi oldukça kolay olan bir yöntemdir. Ancak, sorunsuz da değildir. Çünkü bâzen düşük test tekrar test korelasyonlarının nedeni ölçüm hatası değildir, çalışmaya katılan kişiler gerçekten değişmiş ve skorları farklılaşmıştır. Bu nokta test-tekrar test korelasyonunun en önemli sınırlılıklarından biridir. Düşük korelasyonun ne kadarının ölçüm hatası ne kadarının gerçek değişiklik olduğu tesbit edilemez. Genellikle hızlı değişen karakteristikler [duygulanım veya depresyon gibi] düşük test-tekrar test korelasyonu verirler (Light ve ark. 1990). Bu nedenle, hızlı değişme eğiliminde olan karakteristiklerin test-tekrar test korelasyonunun gösterilmesine

gerek yoktur. Uygulamalar arasında ne kadar süre olması gerektiği bir diğer sorundur. Süre çok kısa olursa hafızanın etkisi görülür, süre çok uzun olursa katılımcılarda gerçek değişiklikler olmaya başlar ve test-tekrar test korelasyonu düşer. Genel olarak 20 günden daha kısa olan aralıklar uygun değildir, çünkü hatırlamanın etkisi ile test-tekrar test korelasyonları yapay olarak yükselir.

Sıkça kullanılan güvenilirlik yöntemlerin biri de “değerlendiriciler arası güvenilirlik” olarak bilinir. Değerlendiriciler süreklilik arz eden tarzda skorlama yapmışlar ise basitçe iki skor seti arasındaki korelasyon hesaplanır (Light ve ark.1990). Eğer değerlendirme kategorik yapıda ise Cohen kappa (Cohen 1960) hesaplanır.

Güvenilirlik değerlendirmeleri arasında en yaygın kullanılan en popüler olanı “iç tutarlılık” katsayısıdır. İç tutarlılık Evet-Hayır şeklindeki ölçeklerde Kuder-Richarson katsayısı ile Likert tipi ölçeklerde Cronbach alfa ile (Cronbach 1951) hesaplanır. Yarıya bölme ve paralel form güvenilirlikleri 1930’larda dahi eleştirilmekteydi. Paralel form güvenilirliği bir çift teste ait bir nitelikli, tek bir testin değil. Her bir testin içindeki maddelerin korelasyonu sıfır olabilir, ama bu iki farklı form pekala birbiriyle yüksek korelasyon gösterebilirdi. Yarıya bölme güvenilirliği ise hangi yarılar arasındaki korelasyona baktığınıza göre değişebiliyordu ve yorum yapmak güçleşiyordu (Cronbach 1951). Cronbach alfa muhtemel tüm yarıya bölme korelasyonlarının aritmetik ortalamasıydı ve ölçeğin homojenliği konusunda bilgi sağlamaktaydı. Diğer bir ifadeyle tüm muhtemel yarıya bölme güvenilirlikleri hesaplanacak olursa bunların ortalaması alfayı verir. Bu nedenle alfa tüm yarıya bölme katsayılarının bir fonksiyonudur. Bir ölçek gelişigüzel olarak iki ayrı parçaya bölünüp yarıya bölme katsayısı hesaplanırsa, bu katsayı alfanın ortalama olduğu dağılımın içinde bir yerlerde kalan bir değer olur (Cronbach 1951). Cronbach alfa en kötü korelasyonlara sahip tüm yarıları ve en iyi korelasyonlara sahip tüm yarıları hesaba katar. Bu nedenle herhangi bir yarıya bölme güvenilirliğinden düşük de olabilir yüksek de olabilir, ancak teorik olarak paralel form güvenilirliğinden düşük olması beklenir (Cronbach 1951).

İç tutarlılığın bu aşikâr üstünlükleri nedeniyle popüler olduğu ve sıkça rapor edildiği görülmektedir. Ancak, iç tutarlılığın hesaplanması ve yorumlanması görüldüğü kadar kolay olmayabilir. Meselâ bâzen üzerinde çalışılan popülasyona bağlı olarak ölçeğin iç tutarlılığı değişkenlik gösterir. İç tutarlılık varyansa bağlıdır. Ölçüm hatasına atfedilebilecek değişkenlik aynı kalmak kaydıyla birden fazla grup üzerinde güvenilirlik çalışması yapılacak olsa, gerçek değişkenliğin fazla olduğu grupta güvenilirlik daha yüksek çıkacaktır. Diğer bir deyişle bir örneklem grubunun gerçek skorları homojen ise, gerçek skorlardaki değişkenlik

az ise, ölçüm hatası nedeniyle ortaya çıkan küçük bir değişkenlik ölçeği güvenilirmez olarak gösterecektir. Bu önemli bir soruna işaret etmektedir, çünkü normâl olarak güvenilir bir ölçek sınırlandırılmış bir örneklemde kullanılacak olursa keskin ve doğru ölçüm yapmasına rağmen çok güvenilirmez olarak görünebilir (Light ve ark. 1990). Bu ölçeğin güvenilirmez olduğunu göstermez, ancak örneklem grubundaki katılımcıların birbirine çok benzer olduğunu gösterir. Bunun tersi de doğrudur: Heterojen bir örneklem grubu çalışılacak olursa güvenilirlik yüksek çıkacaktır. Fakat sırf bu nedenle hedef popülasyonun değiştirilmesi ve heterojen hale çevrilmesi doğru değildir. Daha ziyâde örneklem popülasyonunun değişkenliğini tam olarak yansıtabilecek bir örneklem kullanılması gerekir (Light ve ark. 1990).

İç tutarlılık aynı ölçeği kullanacak olan diğer çalışmaları açısından da önemlidir. Çünkü güvenilirlik katsayısı, kullanılacak istatistikler ne kadar güçlü olursa olsun istatistiksel gücü etkileyecektir. Eğer düşük güvenilirliğe sahip bir ölçek kullanılıyorsa çalışmanın istatistiksel gücü de düşüktür. Bu durumda yapılması gereken istatistiksel gücü artırmak, Tip II hata olasılığını azaltmaktır. Bunu yapmanın bir yolu çalışmaya gözlem sayısını artırmak, yâni örneklem grubunu büyüttür. Kullanılacak istatistiklere baştan karar vermek ve ölçeğin iç tutarlılığını göz önünde tutarak mümkün olduğunca örneklem grubunun büyüklüğünü baştan belirlemek en iyi stratejidir.

Bu üç güvenilirlik katsayısı farklı nitelikleri ölçerler. Bu nedenle her bir güvenilirlik değeri tek başına tamamlanmamış bir tabloyu ifade eder. Eğer mümkünse birden fazla güvenilirlik değeri rapor etmek tercih edilmesi gereken bir metodolojidir (Light ve ark. 1990).

Madde analizi zayıf şekilde çalışan ve ölçeğin bütününe katkıda bulunmayan maddelerin tesbiti açısından büyük önem taşımaktadır. Madde analizi çeşitli amaçlarla kullanılabilir. Pilot çalışmada sorunlu maddeler çıkarılabilir veya ölçek tercüme ise maddelerin cümle yapısı değiştirilebilir. Zayıf şekilde çalışan maddeler iç tutarlılığı düşürür. Daha önce güvenilirliği gösterilmiş bir ölçek tekrar madde analizine tâbi tutularak hangi maddelerin çalışmadığı ve sorunun nereden kaynaklandığı değerlendirilebilir. Bu durumda meselâ belli bir çalışmada ölçeğin iç tutarlılığı düşükse ve hipotezler test edilemiyor ise zayıf CITC değeri olan sorular atılarak iç tutarlılık artırılmaya çalışılır.

Maddeler arası korelasyon ortalaması çok sık rapor edilmeyen bir istatistiktir. Ancak Cronbach alfa madde sayısına ve ölçek uzunluğuna bağlı olduğundan ölçeğin homojenliğini göstermek açısından maddeler arası korelasyon ortalaması (MIC) rapor edilebilir. Her bir madde bir değişken olarak kabul edilip inter-korelasyonları hesaplanır ve bunların ortalamaları alınır. MIC değeri arttıkça homojenlik yükselir, .20 altındaki değerler tek bo-

yutlu bir ölçek için muhtemelen gereğinden fazla bir heterojenlik derecesi olduğu anlamına gelir. İdeâl değerler .20 ilâ .40 arasındadır (Briggs ve Cheek 1986). Bu çalışmada IRI alt ölçekleri için standart madde alfa (iç tutarlılık), MIC ve test-tekrar test güvenilirlikleri rapor edilmiştir. Ayrıca madde analizi yapılmıştır.

Bu çalışmada madde analizi sonucunda üç maddenin zayıf performans gösterdiği bulunmuştur. FS ölçeğinde Madde 1, PT ölçeğinde Madde 15 ve PD ölçeğinde Madde 13 görece olarak zayıf şekilde çalışmaktaydı. Madde 1'in çıkarılması FS ölçeğine büyük bir katkı sağlamamaktaydı. Ancak Madde 15'in çıkarılması PT ölçeğinin, Madde 13'ün çıkarılması PD ölçeğinin güvenilirliğini yükseltmekteydi. Madde 15 muhtemelen kültürel nedenlerden ötürü çalışmamaktadır. Bu maddeler gelecekteki çalışmalarda da çalışmayacak olursa iç tutarlılığı artırmak için skor hesaplamasında kullanılmayabilirler. Ancak madde çıkarmanın değişken kaybına sebep olarak ölçeğin kapsam geçerliliğini düşürdüğü göz önünde tutulmalıdır.

Ölçeklerin psikometrik nitelikleri çok iyidir. FS, EC ve PT için iç tutarlılıklar Davis (1980) tarafından rapor edilen iç tutarlılıklara oldukça yakındır. PD ölçeğinin iç tutarlılığı ise Davis'in (1980) bildirdiği değerden [.78] daha düşüktür. Ancak yedi maddelik bir ölçek için kabul edilebilir seviyededir. MIC değerleri yine .20'nin üzerindedir. Sadece PD ölçeğinin MIC değeri .17'dir. Tüm ölçeklerin MCITC değerleri yüksektir. Ölçeklerin kısa süreli test tekrar test güvenilirlikleri yine Davis'in (1980) bildirdiği değerlere yakındır ve tatmin edicidir. FS ve PD için daha düşük, EC ve PT için daha yüksek test tekrar test değerleri elde edilmiştir.

Ölçeklerin yapısal geçerliliği için ölçeklerin cinsiyetle ve birbirleriyle olan korelasyonları değerlendirilmiştir. Davis (1980) tüm alt ölçeklerde kadınların daha yüksek değer aldığını bulmuştu. Kadınların duygusal empatiyi daha çok gösterdikleri bilinen bir durumdur. Ancak bilişsel empati için durumun bu şekilde olduğunu iddia etmek zordur. Davis (1980) kadınlarla erkekler arasında tüm empati ölçekleri için fark olduğunu, ancak PT için ortalama farklılıklarının diğer ölçeklerden daha az olduğunu belirtmişti. Nitekim bu çalışmada nokta çift serili korelasyonlar duygusal empatinin (EC) cinsiyetle ilişkili olduğunu göstermekteydi. PD ölçeği de cinsiyetle korelasyon göstermekteydi, ancak PT ve FS cinsiyetle anlamlı korelasyona sahip değildi. Bu son bulgu ölçeklerin geçerliliğinin tartışmalı olduğunu ortaya koymamaktadır. Kültürler değişir, ölçekler değişir ve farklı sonuçlar verebilirler. Ayrıca PT açısından fark olmaması beklenmedik bir durum değildir.

Ölçeklerin inter-korelasyonları tutarlı ve literatürle uyumlu sonuçlar vermiştir. Davis (1983) bilişsel ve duygusal empati arasında bir korelasyon olması gerektiğini belirtmişti. Buna göre hem erkekler hem de kadınlar için

PT ve EC arasında pozitif korelasyon olması gerekmektedir. Bunun dışında Davis (1983) bilişsel empati ile kişisel rahatsızlık arasındaki ilişkinin çok açık olmadığını belirtmekteydi. PT-PD arasında pozitif korelasyon olmayacağı beklenmekteydi. Ancak korelasyon negatif olabilirdi veya hiç korelasyon olmayabilirdi. Davis'e (1983) göre literatür temelli olarak bunu söylemek güçtü.

Davis (1983) PT-PD arasındaki ilişkiyi Hoffman'ın hipotezine dayandırmaktaydı (bkz. Hoffman 2000). Hoffman'ın hipotezine göre empati gelişimsel basamaklar izlemekteydi. Başlangıçta çocuk empatik bir rahatsızlık duymakta ve başkalarının rahatsızlığına kendi rahatsızlığı gibi tepkide bulunmaktaydı. Bu aşamada çocuk kendisi ile başkaları arasındaki farklılığın tam ayrımında değildir veya bu ayrım çok net değildir. Yaşın ilerlemesiyle çocuk kendisi ile başkaları arasındaki ayrımın farkına varır ve perspektif alma yetenekleri gelişmeye başlar. Kişisel rahatsızlık duyguları yerini başkaları-kaynaklı sempati duygularına bırakır. Bu nedenle daha yüksek perspektif alma yeteneği sıcaklık ve yakınlık duyguları ile pozitif yönde ilişkili iken kişisel rahatsızlık ile negatif yönde ilişkili olmalıdır. Gerçekten Davis (1980, 1983) perspektif alma ile duygusal empati arasındaki pozitif korelasyona ek olarak, kişisel rahatsızlık ile perspektif alma arasında negatif korelasyon bulunmuştur. Bu çalışmada da EC-PT arasında anlamlı pozitif korelasyonlar bulundu. Bu korelasyon kadınlar için daha düşüktü, ancak korelasyonlar Davis (1980)'in bulgularıyla karşılaştırılabilir durumdaydı. PT-PD arasındaki korelasyonlar ise özellikle kadınlar için daha düşüktü ve her iki cinsiyet için de anlamlı seviyeye varmamıştı. Bununla beraber korelasyonların negatif yönde olduğu görülmektedir. PT-PD arasındaki korelasyonu bu çalışmadakine yakın bulan (Davis ve ark. 1994) hâttâ düşük olmakla beraber pozitif korelasyon bulan çalışmalar da (Davis ve Oathout 1992) vardır. Bu nedenle PT-PD arasındaki negatif korelasyonun anlamlı seviyeye varmamasının büyük bir önemi bulunmamaktadır. Özetle pozitif PT-EC ve negatif PT-PD korelasyonları bu çalışmada da teyit edilmiştir.

Davis'in çalışmalarında (1980 ve 1983) fantezi eğilimi ile duygusal empati arasında orta dereceli ve anlamlı pozitif korelasyonlar bulunmuştur. Bu çalışmada da benzer korelasyonlar bulundu. FS'nin PD ve PT ile olan korelasyonları Davis'in çalışmalarında (1980 ve 1983) düşük çıkmıştır ve esas itibarıyla ilişkisiz bir yapıya işaret etmektedir. Bu çalışmada da FS-PT, FS-PD korelasyonlarının benzer şekilde anlamsız olduğu bulunmuştur. Korelasyonların büyüklüğü de yine Davis'in bulgularıyla karşılaştırılabilir durumdadır.

Kişisel rahatsızlık ile diğer alt ölçeklerin korelasyonu literatür ile karşılaştırılabilir sonuçlar vermiştir. EC ve PD'nin de birbiriyle ilişkisiz olması beklenirdi. Şimdiki

çalışmada EC-PD korelasyonu kadınlar için anlamlı seviyeye varmamıştır, bununla beraber beklenenden büyüktür. Erkekler için EC-PD korelasyonu ise yüksek derecede anlamlı ve pozitif bulunmuştur. Buna göre özellikle erkekler için duygusal empatinin kişisel rahatsızlık ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Duygusal empati duygusal canlanma ile bir dereceye kadar ilişkili olabilir. Bu nedenle duygusal empati anksiyete ile korelasyon gösterebilir ve EC-PD arasında pozitif korelasyon gözlemlenebilir. Nitekim Davis'in ikinci çalışmasında (1983) bu korelasyon erkekler için .22 olarak bulunmuştu. Daha sonraki çalışmalarda da (Davis ve ark. 1994, Davis ve Oathout, 1992) EC-PD arasındaki korelasyon daha yüksek çıkmış, bu çalışmadakine yakın, hâttâ daha yüksek korelasyon bulunmuştu [sırasıyla $r=.26$ ve $-.32$]. Buna göre, EC-PD arasında beklenenden biraz daha yüksek çıkan korelasyonun bu çalışmanın yapıldığı popülasyona özgü olmadığını görülmektedir. Özetle, PT-PD arasındaki korelasyonlar Davis'in belirttiği değerlerden biraz daha düşük, EC-PD arasındaki korelasyonlar biraz daha yüksek bulunmuştur, ancak korelasyonların yönü aynıdır. Diğer korelasyonlar ise ölçeğin orijinalinin sâhip olduğu korelasyonlara çok yakındır. Alt ölçeklerin interkorelasyonları bunların birbiriyle ilişkili, fakat birbirinden farklı empati boyutlarını ölçtüğünü göstermektedir.

SONUÇ

Sonuç olarak IRI alt ölçeklerinin güvenilirliğe sâhip olduğu bulunmuştur ve ön geçerlilikleri gösterilmiştir. Bunun dışında IRI ile ilk bulgular ümit vericidir: Duygusal ve bilişsel empati, psikopati skorları ve Makyavellinist eğilimlerle negatif korelasyona sâhiptir. Kişisel rahatsızlık ise nörotik psikopati ile pozitif korelasyon gösterirken, birincil psikopati ile bir korelasyon vermemektedir (Engeler 2005, Engeler ve Yargıç 2004). Bu ölçeğin bundan sonra daha ileri geçerliliği (eşzaman ve prediktif-yordayıcı geçerlilik), faktör yapısı gösterilebilir ve farklı amaçlarla çeşitli çalışmalarda kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Akkoyun F (1987) Empatik eğilim ve ahlâki yargı. Psikoloji Dergisi; 6: 91-97.
- American Psychiatric Association (1994) Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 4th Edition. Washington, DC: American Psychiatric Association.
- American Psychological Association (1992) Ethical principles of psychologists and code of conduct. American Psychologist; 47: 1597-1611.
- Book AS, Quinsey VL (2004) Psychopaths: Cheaters or warrior hawks? Pers Individual Differences; 36: 33-45.

- Briggs SR, Cheek JM (1986) The role of factor analysis in the development and evaluation of personality scales. J Pers; 54: 106-148.
- Cohen J (1960) A coefficient of agreement for nominal scales. Educational and Psychological measurement; 20: 37-46.
- Covell CN, Scalora MJ (2002) Empathic deficits in sexual offenders: An integration of affective, social, and cognitive constructs. Aggression Violent Behav; 7: 251-270.
- Cronbach L (1951) Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika; 16: 297-334.
- Davis MH (1980) A Multidimensional approach to individual differences in empathy. JSAS: Catalog of Selected Documents; 10: 85.
- Davis MH (1983) Measuring individual differences in empathy: Evidence for a multidimensional approach. J Pers Soc Psychol; 44: 113-126.
- Davis MH, Luce C, Kraus, S J (1994) The heritability of characteristics associated with dispositional empathy. J Pers; 62: 369-391.
- Davis MH, Oathout HA (1992) The effect of dispositional empathy on romantic relationship behaviors: heterosexual anxiety as a moderating influence. Personality Social Psychol Bull; 18: 76-83.
- Engeler A (2005) Psikopati ve Antisozyal Kişilik Bozukluğu. Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü.
- Engeler A, Yargıç İ (2004) Psikopati, Makyavellinizim ve empati. Türk Psikiyatri Derneği, 40. Ulusal Yıllık Kongresi Özet Kitabı, 497-501.
- Geer JH, Estupinan LA, Manguno-Mire GM (2000) Empathy, social skills, and other relevant cognitive processes in rapists and child molesters. Aggression Violent Behav; 5: 99-126.
- Harpur TJ, Hakstian AR, Hare RD (1988) Factor structure of the Psychopathy Checklist. J Consult Clin Psychol; 56: 741-747.
- Hoffman ML (2000) Empathy and Moral Development: Implications for Caring and Justice. New York: Cambridge University Press.
- Light RJ, Singer JD, Willett JB (1990) By Design: Planning Research on Higher Education. Massachusetts: Harvard University Press.
- Mehrabian A (1997) Relations among personality scales of aggression, violence, and empathy: Validation evidence bearing on the risk of eruptive violence scale. Aggressive Behav; 23: 433-445.
- Mehrabian A, Young AL, Sato S (1988) Emotional empathy and associated individual differences. Current Psychology: Research and Reviews; 7: 221-240.
- Reise SP, Wink P (1995) Psychological implications of the Psychopathy Q-sort. J Pers Assess; 6: 300-312.
- Sandoval AMR, Hancock D, Poythress N, Edens JF, Lilienfeld SO (2000) Construct validity of the psychopathic personality in a correctional sample. J Pers Assess; 74: 262-281.
- Widiger T A, Cadoret R, Hare R D, Robins L, Rutherford M, Zanarini M, Alterman A, Apple M, Corbitt E, Forth A E, Hart S D, Kultermann J, Woody G, Frances A (1996) DSM-IV antisocial personality disorder field trial. J Abnorm Psychol; 105: 3-16.
- Williams KM, Paulhus DL (2004) Factor structure of self report psychopathy scale (SRP-II) in non-forensic samples. Personality Individual Differences; 37: 765-778.